

י' בחשוון תשפ"א, 28.10.2020

גיליון מס' 732

פרשת לך לך

קידוש שם ה' במשימה

מאת הרב יוסף סלומניק, מעלה גלבוע

בפרשת חיי שרה (בראשית כד, ז), כאשר אברהם שולח את עבדו למצוא אישה לבנו יצחק, אברהם מתאר את יציאתו הראשונה לארץ כנען באומרו "ה' א-להי השמים אשר לקחני מבית אבי ומאָרץ מולדתי ואֲשֶׁר דָּבַר לי ואֲשֶׁר נִשְׁבַּע לי לאמר לְזַרְעֶךָ אֶתְּנֶן אֶת הָאָרֶץ הזאת". תיאור הא-להים כא-להי השמיים מפתיע כי אברהם עצמו באותה שיחה מתאר את א-להים אחרת "ואֲשַׁבֵּיַעךָ בַּה' א-להי השמים וא-להי הָאָרֶץ" (שם פסוק ג'). רש"י במקום מצטט את המדרש העומד על מתח זה:

ה' א-להי השמים אשר לקחני מבית אבי ולא אמר וא-להי הארץ, ולמעלה אמר (פסוק ג) ואשבֵיעךָ בה' א-להי השמים וא-להי הארץ. אמר לו עכשיו הוא א-להי השמים וא-להי הארץ, שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי היה א-להי השמים ולא א-להי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ.

המדרש רואה את השינוי כנעוץ בפועלו של אברהם. לפני בואו של אברהם לארץ כנען, הקב"ה היה א-להי השמים בלבד. אין זה אומר שהקב"ה לא "ביקר בארץ" שהרי אנו שומעים שהקב"ה "מְתַהַלֵּךְ בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם" (ג,ח), או בוחן את מגדל בבל "וַיֵּרַד ה' לִרְאֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם" (יא, ה), אך הכוונה היא שנוכחותו של הקב"ה מוגבלת בהכרה של בני האדם. אברהם מזהה שינוי באנשים שסביבו המכירים בנוכחותו של הקב"ה, אך יתירה מכך הוא קובע שהשינוי התחולל בעקבות פועלו שלו עצמו! המדרש אינו מבאר כיצד אברהם הצליח לעורר שינוי זה ודומני שיש למקד את הדברים בשני מוקדים שונים.

הראשון הוא ביצירת תשתית לעבודת ה'. אברהם מרגע הגיעו לארץ כנען הולך ממקום למקום וקורא בשם ה'. "וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכָם עַד אֵלוֹן מוֹרָה ... וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַהָרָה מִקְדָּם לְבֵית אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'." (בראשית יב, ו-ח) "וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל עַד הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְלֵה בְּתַחֲלָה בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין הָעֵי. אֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיטָה וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם ה'." (בראשית יג, ג-ד) "וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֶיךָ מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה'" (שם פסוק יח). הקריאה בשם ה' אינה רק צורת תקשורת בין אברהם והקב"ה, אלא יצירת מרכז רוחני המשפיע על כל סביבתו. חז"ל העצימו רעין זה במדרשים על אברהם אבינו אשר כילד שיכנע את הלקוחות של אביו להפסיק לקנות פסלים, בתיאורים של אברהם המלמד את אורחיו לברך ברכת המזון או בקביעה ש"אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים". מדרשים אלו תופשים את אבהם כמורה רוחני היוצר במקומות שונים בארץ ובעולם, מרכזים רוחניים של אנשים עובדי ה'.

אך יש צורה אחרת של יצירת מודעות במציאותו של הקב"ה בעולם, וזאת לא דרך תקשורת עם הקב"ה אלא דרך התנהגות ערכית מוסרית הנובעת מכך שהאדם הוא עובד ה'. אולי הדוגמא הבולטת ביותר לכך מצויה בתיאור אברהם היוצא למלחמה:

וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת חֲנִיכָיו וְיָלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנֶה עָשָׂר וְשָׁלֹשׁ מָאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן... וַיָּשָׁב אֶת כָּל הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וּרְכֻשׁוֹ הֵשִׁיב וְגַם אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הָעָם. וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סָדָם לִקְרָאתוֹ... וּמִלְכֵי צָדֵק מֶלֶךְ שְׁלֹם הוֹצִיָּא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֲלִיּוֹן. וַיִּבְרָכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ. וַיְבָרֹךְ אֶל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר מִגֹּן צִרִיד בְּיַד וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל. וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סָדָם אֵל אַבְרָם תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרֶכֶשׁ קַח לָךְ. וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל מֶלֶךְ סָדָם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל ה' אֵל-אֵל עֲלִיּוֹן קָנָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ. אִם מַחֹט וְעַד שְׂרוּף נַעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשֵׂרְתִּי אֶת אַבְרָם. בְּלַעֲדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחִלַּק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֲשַׁפֵּל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם. (בראשית יד, טו – כד)

במלחמה זו יש שלשה צמתים בהם ניכר פועלו הדתי מוסרי של אברהם. הראשון בעצם היציאה למלחמה. הדאגה המשפחתית ללוט, שעזב אותו ועבר לסדום, היא המניע למלחמת ההצלה לה יצא אברהם. לא רדיפת הבער או תאוות השלטון אלא הרצון לעזור ולסייע לבן משפחתו הנתון בצרה. המפגש הדתי עם כהן לאל עליון כאות לניצחון, מהווה את הכרה בכך שהניצחון אינו אירוע ארצי אלא מושפע מהרצון הא-לוהי וזהו הצומת השני. הצומת השלישי הוא הסירוב לקחת את השלל כאות מחאה דתית לריקבון המוסרי של אנשי סדום. מהלכים אלו מוציאים את הקב"ה מתוך מקום המזבח ומעבירים אותו למרכז ההווה האנושית – השיח בין בני האדם. אברהם קובע שאדם דתי אינו נמדד רק ברגע הקרבת הקרבן, או בזמן התפילה בבית הכנסת, אלא בשאלה האם הוא מצליח לפעול בתקשורת עם הקב"ה גם בזמן הקרב ובחלוקת השלל.

דברים אלו יפים ונכונים בכל עידן ועידן, אך דומה שיש להם השפעה מיוחדת בימי הקורונה. כבר איננו ספונים בבתי כנסת, והמוקד הרוחני כבר אינו מאופיין בצורה חדה וברורה, ומכאן שיש חשיבות עילאית להתנהל דווקא בחזיתות אחרות כעובדי ה'. ברצון לשמור על בריאות הקרובים לנו גם אם זה במחיר של הקרבה עצמית (הן של חוסר נוחות והן של פגיעה כלכלית), ובהוקעה דתית של אלו שאינם נושאים בעול של צרכי הרבים, גם אם רוממות א-ל בגרונום. בקיצור - מוטל עלנו ללכת לאורו של אברהם אבינו ולהנחיל את מציאות הקב"ה בעולם, הן ביצירת מוקדים דתיים של עבודת ה', והן בקידוש שם שמיים בעולם דרך התנהלות מוסרית וערכית.

הרב ד"ר יוסף סלוניק, נשוי לאסתר ואב להמישה, מתגורר במעלה גלבע ומלמד
בישיבת הקיבוץ הדתי.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il